

Rheoliadau'r Cyfrifiad (Cymru) 2020

Craffu technegol

Rheol Sefydlog 21.2(viii) – bod yr offeryn neu'r drafft yn defnyddio iaith ryw-benodol

1. Enwau rhyw-benodol

Mae'r Rheoliadau wedi eu gwneud o dan adran 3 o Ddeddf y Cyfrifiad 1920. Mae adran 3 o Ddeddf y Cyfrifiad 1920 yn gwneud darpariaeth i Reoliadau cyfrifiad gael eu gwneud ar gyfer y trefniadau gweithdrefnol ac ymarferol y mae eu hangen i gynnal cyfrifiad yn unol â gorchymyn cyfrifiad.

Trosglwyddwyd y pŵer i wneud rheoliadau cyfrifiad ar gyfer Cymru i'r Cynulliad Cenedlaethol yn unol â Gorchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Trosglwyddo Swyddogaethau) (Rhif 2) 2006 (O.S. 2006/3334). Mae'r swyddogaethau hyn wedi eu breinio bellach yng Ngweinidogion Cymru yn rhinwedd paragraff 30 o Atodlen 11 i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006. Mae swyddogaethau Gweinidogion Cymru yn rhychwantu'r trefniadau gweithdrefnol ac ymarferol yn unig.

Yn unol ag adran 2 o Ddeddf y Cyfrifiad 1920, dyletswydd y Bwrdd Ystadegau o ran Cymru a Lloegr yw gwneud y trefniadau hynny sy'n angenrheidiol ar gyfer cynnal y cyfrifiad ac mae hyn yn cynnwys llunio a dyroddi'r holiaduron angenrheidiol. Yn hyn o beth, mae'r Swyddfa Ystadegau Gwladol (SYG) wedi llunio'r holiaduron ar-lein a'r holiaduron papur yn barod ar gyfer y Cyfrifiad sydd i fod i ddigwydd ddydd Sul 21 Mawrth 2021. Darparwyd yr holiaduron gan y SYG i Lywodraeth Cymru er mwyn eu cynnwys yn y Rheoliadau.

Er bod Canllawiau Drafftio Deddfwriaethol Llywodraeth Cymru wedi eu mabwysiadu ar gyfer corff y Rheoliadau, sydd o dan gyfrifoldeb Gweinidogion Cymru, nid yw'r egwyddorion drafftio hynny yn ymestyn i'r SYG a ddrafftiodd yr holiaduron.

Fel rhan o'i hymchwil i hunaniaeth o ran rhywedd, ymchwiliodd y SYG a ddylai'r categorïau ymateb yn y cwestiwn ynghylch perthnasoedd yr aelwyd newid i derminoleg niwtral o ran rhywedd (neu gynnwys terminoleg o'r fath), er mwyn caniatáu i'r rheini nad ydynt yn priodoli rhywedd deuaidd (gwryw/benyw) iddynt eu hunain ymateb yn hawdd. Dangosodd dadansoddiad y SYG i'r grwpiau ffocws nodi bod terminoleg niwtral o ran rhywedd yn gam cadarnhaol, er bod diffyg dealltwriaeth o dermau niwtral o ran rhywedd (er enghraifft, "spouse" a "sibling"), sy'n dangos problemau posibl o ran eu cynnwys. Yn gysylltiedig â'r ystyriaethau hyn mae materion cyflwyno a materion darllenadwyedd sy'n ymwneud â faint o destun sy'n ymddangos ar lein ac ar bapur, yn ogystal â nifer y llinellau o destun (h.y. faint o le) sydd ar gael, sy'n gymwys i bapur yn unig.

Craffu ar Rinweddau

Rheol Sefydlog 21.3(ii)

2. Y defnydd o'r termau Cymraeg am "household" - for legal

Mabwysiadwyd y ddarpariaeth ddehongli yn rheoliad 3(3) a 3(4) ar gyfer "aelwyd" a "cartref" er mwyn cynorthwyo'r darlennydd i ddehongli'r Rheoliadau a'r holiaduron, ac i sicrhau nad oedd unrhyw amwysedd rhwng y testunau Cymraeg a Saesneg.

Mae i "household" a "householder" yr ystyr a roddir gan erthygl 2(1) o Orchymyn y Cyfrifiad (Cymru a Lloegr) 2020. Nid yw Gorchymyn 2020 yn cynnwys cyfieithiad o'r diffiniadau hynny gan mai offeryn gan Lywodraeth y DU ydyw. Fel y'i nodwyd yn yr ymateb i'r pwynt craffu technegol yn [1] uchod, cafodd corff y Rheoliadau ei ddrafftio gan gyfreithwyr Llywodraeth Cymru, ond cafodd yr holiaduron eu drafftio a'u cyfieithu gan y SYG, sy'n dilyn arddulliau cyfieithu gwahanol. Mae'r ddau ddiffiniad a ddarperir yn disgrifio "household" yn gywir a phenderfynwyd mabwysiadu'r ddarpariaeth ddehongli er mwyn cynorthwyo i ddehongli'r Rheoliadau fel cyfanwaith.

Sicrhawyd ansawdd yr holiaduron Cymraeg gan Grŵp Sicrhau Ansawdd Cwestiynau Cymraeg y Cyfrifiad. Mae'r grŵp yn cynnwys cyfreithwyr o Wasanaeth Cyfieithu Llywodraeth Cymru, ystadegwyr o Wasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi Llywodraeth Cymru, a chynrychiolwyr Comisiynydd y Gymraeg.

Hefyd, defnyddiwyd y dehongliadau hyn fel cysail yn Rheoliadau'r Cyfrifiad (Cymru) 2010, yn rheoliad 3(3) a 3(4).

3. Gwahaniaeth rhwng y termau Saesneg a'r testunau Cymraeg

Oherwydd cyfyngiadau lle yn yr holiadur papur Cymraeg y mae'r gwahaniaeth rhwng testun y canllawiau Saesneg a thestun y canllawiau Cymraeg. Byddai cyfieithiad gair am air o destun y canllawiau Saesneg yn golygu y byddai angen llinell ychwanegol o destun yn yr holiadur Cymraeg, nad oedd yn bosibl. Hyd yn oed gyda'r cwtogi hwn, bu cyfaddawd o ran y bylchau rhwng y llinellau a darllenadwyedd er mwyn i'r testun ffitio oherwydd ei fod yn cynnwys Bagloriaeth Cymru yn yr holiaduron Cymraeg a Saesneg i Gymru.

Felly, cymeradwyodd Grŵp Sicrhau Ansawdd Cwestiynau Cymraeg y Cyfrifiad destun y canllawiau Cymraeg a gynhwysir yn y Rheoliadau gan ragdybio y byddai'r cwestiwn yn cael ei ateb yn yr un ffordd, ni waeth a yw person yn defnyddio fersiwn Gymraeg neu Saesneg yr holiaduron.

4. Personau rhagnodedig a fersiwn yr holiaduron

Rydym yn ddiolchgar am eich sylw mewn cysylltiad â chynllun a fformat y tabl yn Atodlen 1 i fersiwn gyhoeddus y Rheoliadau. Wrth ddrafftio'r tabl, roedd borderi rhwng y rhesi, nad ydynt yn ymddangos yn y fersiwn gyhoeddus. Rydym wedi gwneud ymholiadau ac yn bwriadu adfer y borderi yn Atodlen 1, a fydd yn rhoi amlinelliad clir rhwng pob un o'r tri grŵp o holiaduron. Bwriedir cyflawni hyn drwy slip cywiro; rydym yn cydweithio â thîm y Cofrestrydd yn yr Archifau Cenedlaethol, a byddwn yn parhau i wneud hynny, i geisio sicrhau'r newidiadau fformatio angenrheidiol.

Rheol Sefydlog 21.3(v) – nad yw'n gwireddu ei amcanion polisi yn berffaith

5. Gwahaniaethau rhwng yr holiadur ar-lein a'r holiadur papur

Yn gyffredinol, cyfyngiadau lle yn yr holiadur papur sydd y tu ôl i'r pwyntiau a godwyd. Mae'r holiadur ar-lein yn caniatáu i'r SYG gasglu gwybodaeth mewn ffordd fwy gronynnol drwy rannu'r atebion hyn ymhellach, gan ei gwneud yn haws i bobl ateb. Fodd bynnag, nid oes lle i wneud hyn yn yr holiadur papur ac felly mae rhai opsiynau sy'n pennu'r llwybr ac opsiynau ymateb yn wahanol. Fodd bynnag, eu nod yw rhoi'r gyfatebiaeth agosaf y gellir ei chyflawni ar bapur â'r fersiwn ar-lein, er mwyn sicrhau bod ansawdd y data a gesglir cystal â phosibl yn y ddau ddull o ymateb.

Mewn ymateb i'r pwyntiau unigol a godwyd:

- (a) Nod y cwestiwn hwn yw casglu'r lefel uchaf o gymhwyster. Oherwydd cyfyngiadau lle, ar bapur mae Bagloriaeth Cymru wedi ei grwpio mewn opsiwn gyda chymwysterau eraill ar yr un lefel (mewn sawl lle oherwydd y Bagloriaethau gwahanol sydd ar gael). Ar lein, roedd y SYG yn gallu gwella darllenadwyedd yr opsiwn ymateb drwy ei rannu'n ddau opsiwn ar wahân. Dim ond i leihau'r baich ar yr ymatebydd wrth ddarllen opsiynau ymateb hir y gwneir hyn, ac nid yw'n ofynnol yn weithredol.
- (b) Eto, yn ddelfrydol, byddai'r holiadur papur hefyd wedi gwahanu'r rhain, yn yr un ffordd ag a geir ar lein. Mae gwneud hyn yn darparu gwybodaeth ddefnyddiol i ddeall pam na allai'r person fapio unrhyw gymwysterau i'r rhai a restrir.
- (c) Yn yr achos hwn, nid oedd yn hawdd atgynhyrchu'r broses pennu llwybr ar-lein ar ffurf papur; roedd perygl y gallai ychwanegu'r broses pennu llwybr achosi dryswch ychwanegol a baich ychwanegol ar yr ymatebydd heb fanteision sylweddol.

Mae'r atebion i'r tri chwestiwn yn cael eu cyfuno i nodi a yw person yn economaidd weithgar. Mae'r broses pennu llwybr yn edrych ar draws sawl cwestiwn, ac ni ellir atgynhyrchu hyn ar bapur.

Ar lein, gall y broses awtomatig i bennu'r llwybr ystyried atebion i sawl cwestiwn, ac fe'i gweithredwyd felly er mwyn lleihau'r baich ar yr ymatebydd.

Gallai'r broses pennu llwybr ar gwestiwn 35 fod wedi cael ei gweithredu ar y ffurflen papur; fodd bynnag, byddai hynny'n arwain at lai o wybodaeth i'w defnyddio er mwyn penderfynu statws economaidd pe bai'n cael ei adael yn wag (ar lein, os yw'n cael ei adael yn wag rhaid iddynt gwblhau'r tri chwestiwn i gyd). Felly, penderfynwyd ei hepgor oherwydd y fantais hon. Roedd baich cymharol isel drwy ofyn cwestiwn 'le'/'Nage' ychwanegol i'r ymatebydd sy'n gwneud synnwyr o hyd pa un a oedd ei ymateb blaenorol yn gadarnhaol neu'n negyddol, yn enwedig wrth wrthbwysu hynny gan y baich ychwanegol y mae'r broses pennu llwybr yn ei ychwanegu (mae pobl yn cael trafferth gyda'r

broses pennu llwybr, felly mae llai yn well wrth ofyn i'r ymatebydd lywio ei ffordd ei hunan drwy'r ffurflen).

- (d) Fel yn achos yr eitemau blaenorol, mae hyn oherwydd cyfyngiadau lle ar y ffurflen bapur. Yn ddelfrydol, byddai'r SYG wedi cynnwys opsiwn o'r math "neu dramor, nodwch y wlad", fel yn achos cwestiynau eraill lle y mae angen ysgrifennu'r cyfeiriad. Ar bapur, nid oedd lle ar gael i wneud hyn. Ar lein, mae'r SYG wedi gweithredu'r dyluniad y maent yn ei ddefnyddio ar draws y cwestiynau cyfeiriad drwy gael gwybod pa un a yw yn y DU ai peidio yn gyntaf, wedyn casglu'r manylion sy'n angenrheidiol (cyfeiriad llawn, neu'r wlad yn unig). Bydd yr ateb a roddir i'r holiadur papur yn caniatáu'r un allbwn, gan y bydd gweithleoedd y tu allan i'r DU yn cael eu cofnodi o hyd.